

2. Софтуерни процеси(СП) и модели(М) на софт. п-си(МСП)- Резюме

Софтуерният процес(П): Структуриран набор от дейности, необходими за разработване на софтуерна система(С). Има много различни СП, но всички те включват:

- **Спецификация** – определяне това, което С трябва да прави;
- **Дизайн и имплементация** – определяне организацията и имплементиране на С;
- **Валидация**– проверка дали С прави това, което клиентът иска;
- **Еволюция** – променя С спред променящ. се нужди на клиента

МСП е абстрактно представяне- описание на п-са от определена перспектива.

Описания на СП – чрез дейностите в тези процеси- специфициране на М на данни, проектиране на потребителски интерфейс и т.н., както и за последователността на тези дейности. Описание на п-сите вкл.:

- **Продукти** – резултатите от дадена дейност в П;
- **Роли** – отразяват отговорностите на хората, участващи в П;
- **Пред- и постусловия** – изявления, които са верни преди и след изпълнението на дадена дейност или създаването на продукт.

Планово-ориентирани СП– всички дейности се планират предварително, а напредъкът се измерва спрямо този план.

Гъвкави (Agile) СП – планирането е итеративно и П лесно може да бъде променен, за да отразява променящ. се изисквания на клиента.

Повечето реални СП включват елементи както от планово-ориентирания, така и от гъвкавия. Няма правилни или грешни СП.

Модели на софтуерния процес:

Водопаден: Планово-ориентиран. Отделни и последователни фази на спецификация и разработка.

Инкрементално разработване: Спецификация, разработка и валидация се извършват паралелно. Планово-ориентиран или гъвкав.

Програмиране чрез повторна употреба: преизползване на съществуващи компоненти. Планово-ориентиран или гъвкав.

Дейности в процеса: технически, съвместни и управленски дейности с цел да се специфицира, проектира, имплементира и тества С. 4 осн. дейности на СП – спецификация, разработка, валидация и еволюция – организирани по различен начин в различни процеси на разработка. В водопадния - организирани последователно, в инкременталния- преплетени.

Софтуерна спецификация - установяване какви услуги са необходими и какви са ограниченията върху работата и разв. на С.

-Процес на инженеринг на изискванията:

▪**Проучване на възможността-** Технически и финансово възможно ли е да се изгради С?

▪**Извличане и анализ на изискванията(И)-**Какво изискват или очакват заинтересованите страни от С?

▪**Спецификация на изискванията-**Детайлно дефиниране на И

▪**Валидация на изискванията-**Проверка на валидността на И

Софтуерен дизайн и имплементация - П на преобразуване на спецификацията на С в изпълнима С.

Софтуерен дизайн- Проектиране на софтуерна структура, която реализира спецификацията;

Имплементация: Превод на тази структура в изпъл. програмен код;

Деятелностите по дизайн и имплементация са тясно свързани и могат да бъдат преплетени.

Дизайнерски дейности:

-**Архитектурен дизайн**- определя цялостната структура на С, осн. компоненти, техн. взаимоотношения и как те ще бъдат разпределени.

-**Дизайн на интерфейси**- дефинират интерфейсите между компонентите на С.

-**Дизайн на компоненти**- взема се всеки компонент на С и се проектира как ще функционира.

-**Дизайн на бази данни**-проектират се структурите на данни на С и как те ще бъдат представени в база данни.

Софтуерна валидация

-**Проверка и валидация (V & V)** - да покаже, че С отговаря на спецификацията си и удовлетворява И на клиента. Вкл. проверки, прегледи на процесите и тестване.

-**Тестване на системата** - изпълнение на системата с тестови случаи, които са изведени от спецификацията на реалните данни, които ще бъдат обработвани от С. Тестването използваната дейност в V & V.

Етапи на тестване

Тестване на разработка или компоненти: Индивидуалните компоненти се тестват независимо; Компонентите могат да бъдат функции или обекти, или свързани групи от тези елементи.

Тестване на системата: Тестване на С като цяло. Тестването на възникващите свойства е особено важно.

Приемателно тестване: Тестване с данни от клиента, за да се провери дали С отговаря на нуждите на клиента.

Еволюция на софтуера:

Софтуерът е гъвкав и може да се променя. Ако И се променят поради промени в бизнеса, С също трябва да еволюира и да се променя. Разделение между разработката и еволюцията (поддръжката) става все по-незначително, тъй като все по-малко С са напълно нови.

Процес- последователност от стъпки вкл. дейности, ограничения и ресурси, които осигуряват постигането на някакъв вид резултат. Процесът е повече от процедура – Процесът е съвкупност от процедури, организирани така, че да се изграждат продукти, задоволяващи определени цели и стандарти

Характеристики на процес(П):

- описва всички важни основни дейности
- използва ресурси, които най-често са ограничени
- създава междинни и крайни работни продукти
- може да е съставен от подпроцеси, с йерархии и връзки м/у тях
- представлява **последователност от дейности**:

-Съществуват входни и изходни критерии за всяка дейност и по този начин е ясно кога започва и кога свършва отделна дейност

- Съществуват ръководни принципи, вкл. цели на всяка дейност

-Съществуват ограничения за всяка дейност, били те по отношение на ресурсите или на работния продукт, очакван от дейността.

Значение на процеса: Две крайни становища:1/ П е нищо (Hero tendency) 2/ П е всичко

Рамка на П:

Основни дейности (Framework activities) – малък брой, които са приложими за всички софтуерни проекти

– **Действия** – съвкупност от свързани задачи, която довежда до значителен/важен работен продукт

- **Работни задачи (Work tasks)** – изпълняване на част от работата, която е дефинирана от действието

- **Допълнителни дейности (Umbrella activities)** – приложими по време на целия софтуерен процес

Основни дейности: Комуникация; Планиране; Моделиране; Конструирание; Внедряване

Комуникация: събиране и разбиране както на **изискванията** за функционалността на софтуера, така и на **ограниченията**

Планиране: план за бъдещата работа по разработка на софтуера; Описват се: техническите рискове; потенциалните рискове; необходимите ресурси; работните продукти; врем. график на работа

Моделиране:

• **Действие Анализ**

– **Работни задачи:** Събиране на изисквания; Уточняване; Договаряне; Специфициране; Валидиране;

- **Работни продукти:** М на анализа; Спецификация на И

• **Действие Проектиране**

– **Работни задачи:** Дизайн на данните, Дизайн на архитектурата, Дизайн на интерфейс, Дизайн на ниво компоненти

– **Работни продукти:** М на дизайна; Спецификация на дизайна

Конструирание

-**Генериране на код** – ръчно или автоматично

-**Тестване**: на самостоятелни компоненти, на интегрираната система от компоненти (модули, подсистема); потребителско (бета-тестване)

Внедряване: Софтуерът се предоставя на клиента; Клиентът оценява продукта: Забележки; Препоръки

Допълнителни дейности:

- Следене и управление на софтуерния продукт
- Управление на риска (Risk management)
- Осигуряване на качеството (Software quality assurance)
- Формални технически прегледи (Formal technical reviews)
- Измерване (Measurement)
- Управление на софтуерната конфигурация
- Управление на повторното използване
- Подготовка и генериране на работни продукти

МСП: Опростено описание на начина на разработване на софтуера, представено от определена гледна точка

Цели на МСП:

- Формиране на общо разбиране у участниците в разработването на софтуер за дейностите, ресурсите и ограниченията;
- Намиране на несъответствия, излишества и пропуски в П от разработващия екип- подобряване П;
- Намиране и оценяване на подходящи дейности за постигане на целите на П;
- Адаптиране на общ. П към отделна ситуация, в която ще се приложи

Разлики между МСП

- Общият поток от дейности и задачи и зависимостите между тях
- Степента до която са дефинирани работните задачи в рамките на всяка основна дейност
- Степента до която са дефинирани и изисквани работни продукти
- Общата степен на детайлност и строгост, с които П е описан
- Степента до която купувачът и другите заинтересовани лица са включени в проекта
- Степента на автономност, която се дава на софтуерния екип в проекта
- Степента на описание структурата на екипа и отделните роли

Шаблони за описание на процес

Шаблон(Ш) е описание на общо решение на общ проблем или въпрос, на базата на което може да се извлече детайлно решение на специфичен проблем.

- Ш, свързани с разработката на софтуер – Ш на анализа, Ш на проектирането, организационни Ш, Ш на процес и др.

• **Шаблон на процес(ШП)** - описва доказан, успешен подход и/или последователност от действия за разработване на софтуер. Представлява структурирано описание на П, което е метод за описание на важните х-ки на СП. Важна х-ка на ШП е, че той описва какво трябва да се направи, а не точни детайли как трябва да се направи. Ш се дефинират на разл. нива на абстракция

Пример за шаблон(Ш): • Име на Ш, • Цел • Тип:

– **Task patterns**- Ш за задачи- дефинират действие или работна задача в СИ, която е част от процеса

- **Stage patterns**- Ш за етапи дефинират рамкова дейност за П
- **Phase patterns** -Ш за фази дефинират последователността от рамкови дейности, които се извършват в процеса
- Начален контекст – условията, при които Ш се прилага
- Проблем – проблемът, който трябва да бъде решен от Ш
- Решение – имплементацията на Ш
- Резултиращ контекст – условията, които ще настъпят, след като Ш бъде успешно имплементиран
- Свързани Ш – списък на всички процесни Ш, които са директно свързани с този
- Известни употреби/Примери

Всички **МСП дефинират**: Множество от основни дейности;
 Съвкупност от задачи, които водят до завършване на всяка дейност;
 Работни продукти, като следствие от задачите; Множество от допълнителни дейности, които обхващат целия П

Разграничаване на МСП: По обратната връзка (feedback);
 Използваните методи за управление/контрол по време на разработването; Времетраенето на дейностите (Timing of activities)

Ad-hoc development(when necessary or needed):

- Възможностите на П са непредвидими
- Обикновено графичите, бюджетите, функционалността и качеството на продукта не са съгласувани
- Производителността зависи от способностите на отделните хора и се променя с промяната на техните умения, знания и мотивация

М на водопада

- Най-старият метод на структурирано разработване на софтуер

- Предлага систематизиран, последователен подход към разработването на софтуер, който включва основни дейности:

- Събиране на софтуерните изисквания;
- Оценяване, изготвяне на график, проследяване;
- Анализ и Проектиране;
- Генериране на код и Тестване;
- Доставяне и Поддръжка;

Характеристики на М на водопада:

- ясно разграничен П, който е лесен за разбиране;
- всяка стъпка в М завършва със създаване на множество от документи
- всяка дейност трябва да бъде напълно завършена, преди да се премине към следваща, като се **одобри множеството от документи**;
- ясно са дефинирани входовете и изходите на дейностите, както и интерфейсите между отделните стъпки;
- ясно са дефинирани ролите на разработчиците на софтуер.

Проблеми на М на водопада:

- Реалните проекти рядко следват последователния поток на разработване, който се предлага от М. Критики:
  - М налага по-скоро структура на управление на проект за разработване на софтуер, отколкото да дава насоки как да се извършват отделните дейности;

–М е произлязъл от областта на хардуера и не отчита същността на софтуера като творчески процес на решаване на проблем (с итерации и връщане назад)

-Трудно е за потребителя да формулира всичките си изисквания в началото

- Клиентът трябва да е търпелив

-Разделянето на проекта на отделни етапи не е гъвкаво

-Трудно е да се реагира на променящите се изисквания на клиента

Прилагане на М на водопада

- Когато изискванията са осъзнати и ясно формулирани в началото
- Когато проектите са ясно организирани - ясно дефинирани роли
- При повторяеми проекти и/или големи проекти, за които времето и бюджетът не са критични

Модел на бързата разработка (RAD-Rapid Application Development)

- Основна цел - кратък цикъл на разработка
- “Високоскоростна” адаптация на М на водопада
- разчита на използването на различни средства за бърза разработка

Дейности на RAD (Rapid Application Development):

- Комуникация
- Планиране – Няколко софтуерни екипа работят паралелно
- Моделиране – паралелно моделиране: бизнес моделиране; моделиране на данните; моделиране на процес
- Конструирание: Reuse; средства за автоматично генериране на код

- Внедряване

Недостатъци на RAD

- За големи приложения, подлежащи на разделяне на модули - значителни човешки ресурси
- Когато функционалността на софтуерната система не може да бъде подходящо разделена в отделни модули
- Когато е важна високата производителност на софтуер. прилож.
- Когато за разработката на приложението се разчита на все още нови и недостатъчно усвоени технологии

Фазови (еволюционни): Постъпков (инкрементален); Итеративен

Постъпков:

- С не се доставя като едно цяло, а **разработката и доставянето са разделени на стъпки и всяка стъпка доставя част от цялата С.**
- На потребителски И се присвояват приоритети и тези с по-висок приоритет се реализират в първите стъпки.
- След като започне разработката на една стъпка, И не се променят.
- Постъпков (инкрементален) М: Комбинира елементи на модела на водопада, но приложения на отделни стъпки

Итеративен: В самото начало доставя цялостната С, макар и част от функционалността да е в примитивна форма. При всяка следваща итерация не се добавя нова функционалност, а само се усъвършенства съществуващата

Проблеми на фазовите (еволюционни)

- Необходимостта от активно участие на **клиентите** по време на изпълнение на проекта може да доведе до закъснения.

- **Комуникация и координация** са от особено значение при разработката и ако не са на добро ниво, водят до проблеми.
- Неформалните заявки за подобрения след завършването на всяка стъпка могат да доведат до объркване.
- М може да доведе до т. нар. “scope creep” – бавно и постепенно разширяване на обхвата на приложението, без П да е сходящ

Предимства на фазовите (еволюционни)

- Клиентът може да използва С, преди да е готов целият продукт.
- Първите стъпки могат да служат като **прототип**, за да помогнат за извличане и изясняване на изискванията към следващите стъпки.
- **По-малък риск от неуспех** на целия проект.
- Функционалностите от цялата система, които са с най-висок приоритет, са тествани най-много

Прилагане:

- Когато организацията няма достатъчно човешки ресурс за цялостната реализация в определен срок– В разработването на по-ранните версии участват по-малко хора и в зависимост от обратната връзка, получена от клиентите, могат да се присъединят още разработчици на следващите итерации
- Когато с итерациите може да се управляват технологичните рискове – Итерация, която изисква използването на нова технология или продукт може да се планира по-късно с цел да има достатъчно време да се усвои или да се достави новият продукт

Прототипен Два типа прототип:

- **Еволюционен** - да достави работеща С на крайния потребител

– **Изхвърлен (throw-away)** – специфициране И към софтуера

Подходи

- Създаване на основните потребителски интерфейси, без да има някакво значително кодиране.
- Разработване на съкратена версия на С с ограничени функции
- Използване на съществуваща С / компоненти, за да се демонстрират функции, които се включат в разработваната С

Проблеми на прототипния

- Прототипният М може да използва значителни ресурси, а като резултат прототипът да не успее да удовлетвори очакванията.
- Прототипът може да доведе до лошо проектирана система, ако самият той стане част от крайния продукт.
- Прототипният М не е подходящ за използване при разработване С, където проблемът е добре разбран и интерфейсът е ясен и прост

Прилагане

- В проекти, където не са ясни потребителските И и дизайнът на С
- Както самостоятелно, така и в комбинация с други М на процеси - М на водопада, спираловиден М, постъпков М и т.н.

Спираловиден-еволюционен - съчетава прототипния и на водопада

- Движещият фактор е **анализ на риска**
- Основни характеристики: – итеративен/цикличен подход – има множество от точки на прогреса (anchor point milestones)

Сектори

- Установяване на целите – определят се целите, алтернативите и ограниченията на текущата фаза от разботката;
- Оценка на рисковете и намаляването им – идентифицират се и се анализират потенциалните рискове – предприемат се действия за намаляването или елиминирането им;
- Разработване и валидиране – избира се М за разработване на текущата фаза;
- Планиране – преглежда се и се анализира текущото състояние – планира се следващото завъртане по спиралата

Проблеми със спираловидния

- Може да се окаже трудно да се убедят клиентите, че процесът на разработка е контролируем, а не е безкраен цикъл.
- Изисква се участието на разработчици с компетентност за оценка на рисковете.
- Ако не се идентифицира и открие някой основен риск, това може да доведе до неуспех.

Прилагане

- При разработване на големи (large-scale) софтуерни системи.
- Адаптира се и се прилага през целия жизнен цикъл на софтуера: – проекти за изграждане на концепция за софтуера– проекти за разработване на нов продукт– проекти за подобрене на продукт

Метод на формална трансформация - Основава се на математическо трансформиране на спецификацията на системните И до изпълнима програма

- При трансформирането трябва да се запази коректността и да се покаже, че изпълнимата програма съответства на спецификацията

- Спецификацията на софтуерните И се усъвършенства в детайлна формална спецификация, изразена с математическа нотация
- Дейностите моделиране и конструиране са заменени с разработване и прилагане на трансформации

Проблеми на М с формални методи

- разработването на формални М е скъп и бавен процес;
- необходими са разработчици със специализирани умения, както и обучение за това, как да се прилага формалната трансформация;
- поради сложността си М трудно могат да се използват;
- някои от аспектите на софтуерна система е трудно е да се специфицират формално – например потребителският интерфейс

Прилагане: критични софтуерни системи

Избор на подходящ М на процес - зависи основно от два фактора:
Организационната среда; Същността на приложението

- Видове взаимовръзки между С и нейната организационна среда:
Стабилна среда (unchanging); Променяща се среда (turbulent);
Неопределена среда (uncertain); Адаптивна среда (adaptive)
- Предписателни МСП: Различен поток на процес; Еднакво множество от основни дейности
- М на водопада: Линеино развитие; Приложимост – добре дефинирани и стабилни изисквания
- М на бързата разработка: Инкрементални МСП – Series of increment releases; Еволюционни МСП – produce incremental work products quickly